

Handleiding onderzoek

Handleiding voor het gebruik van digitale prentenboeken

Digitale prentenboeken

Een handleiding voor het gebruik van digitale prentenboeken.

28 januari 2013

Auteur:

Anneriek Rauwerda

Relatienummer:

84476

Studie:

Christelijke Opleiding Leraar Basisonderwijs

Afstudeertraject:

Onderwijskundig ontwerp

Vakgebied:

Taal & Communicatie

Minordocent:

Yttje Cnossen

Tweede beoordelaar:

Willy Hoekstra

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	3
1.0 Inleiding.....	4
2.0 Verantwoording.....	5
2.1 Aanleiding.....	5
2.2 Visies.....	6
2.2.1 Culturele visie.....	6
2.2.2 Levensbeschouwelijke visie.....	6
2.2.3 Pedagogische visie.....	6
2.2.4 Visie op leren.....	7
2.2.5 Visie op didactiek.....	8
2.2.6 Visie op onderwijs.....	9
3.0 Handleiding.....	10
3.1 Inleiding.....	10
3.2 Beginsituatie.....	10
3.3 Doelen.....	14
3.4 Leerstof.....	16
3.4.1 Beschrijving lespakket.....	16
3.4.2 Beschrijving les 1.....	17
3.4.3 Beschrijving les 2.....	18
3.4.4 Beschrijving les 3.....	19
3.4.5 Beschrijving les 4.....	20
3.4.6 Beschrijving les 5.....	21
3.4.7 Beschrijving les 6.....	22
3.4.8 Beschrijving les 7.....	23
3.4.9 Beschrijving les 8.....	24
3.5 Evaluatie.....	25
4.0 Gebruikservaring.....	25
Literatuurlijst.....	26
Bijlagen.....	27
Bijlage 1: Handleiding woordenschattoets	
Bijlage 2: Woordenschattoets	
Bijlage 3: Registratieformulier	
Bijlage 4: Antwoorden woordenschattoets	

1.0 Inleiding

Deze handleiding is tot stand gekomen naar aanleiding van het onderzoek naar het verschil in effectiviteit betreffende woordenschat, tussen prentenboeken en digitale prentenboeken. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat het verschil in effectiviteit tussen prentenboeken en digitale prentenboeken nagenoeg erg klein is. Toch wil ik u in deze handleiding een lessenserie presenteren aan de hand van digitale prentenboeken.

Prentenboeken gaan al vele jaren mee in het onderwijs. Leerkrachten weten precies welke mogelijkheden prentenboeken allemaal hebben. Digitale prentenboeken daarentegen zijn voor vele leraren nog een onbekend fenomeen. Dit is ook niet zo vreemd. Voor een aantal jaar terug had nog niemand van digitale prentenboeken gehoord. Mede door de komst van het digitale schoolbord hebben digitale prentenboeken hun intrede gemaakt in het Nederlandse onderwijssysteem. In tegenstelling tot prentenboeken zijn de mogelijkheden van digitale prentenboeken nog onduidelijk. Met deze handleiding hoop ik u een eindje op weg te helpen in de wereld van de digitale prentenboeken.

Anneriek Rauwerda

2.0 Verantwoording

In paragraaf 2.1 beschrijf ik wat de aanleiding is geweest voor deze handleiding. In paragraaf 2.2 wordt beschreven met welke visie ik het ontwerp heb vormgegeven.

2.1 Aanleiding

In september 2012 jaar ben ik begonnen met dit onderzoek. De onderzoeksvraag luidde als volgt:

In hoeverre bestaat er een verschil in effectiviteit tussen het aanbieden van digitale prentenboeken en het voorlezen van prentenboeken op de woordenschatontwikkeling van de kinderen uit groep één en twee van De sprong (R.K Daltononderwijs) Techum?

In het praktijkonderzoek heb ik een lessenserie aangeboden dat bestond uit vier prentenboeken en vier digitale prentenboeken. Hieruit is gebleken dat zowel traditionele prentenboeken als digitale prentenboeken de woordenschatontwikkeling van kleuters uit groep één en twee van R.K bs de Sprong vergroten. Digitale prentenboeken waren het meest effectief voor het vergroten van de woordenschatontwikkeling van de kinderen uit groep één en twee van R.K bs de Sprong .

Het ontwikkelen van de woordenschat is essentieel voor het schoolsucces van een kind. Een uitgebreide woordenschat maakt kinderen verbaal sterker. Begrijpend lezen wordt door een uitgebreide woordenschat minder belastend voor het kind. Er zijn vele manieren om de woordenschatontwikkeling van een kind te stimuleren. Een daarvan is het aanbieden van digitale prentenboeken. Met de komst van digitale schoolbord zie je op veel scholen dat er in de onderbouw digitale prentenboeken worden aangeboden. In deze handleiding worden u acht lessen aangeboden. Bij alle acht lessen staan digitale prentenboeken centraal. De lessen zijn bedoeld voor kinderen die in de eerste twee klassen van de basisschool zitten. De acht lessen staan in hoofdstuk 2 van deze handleiding geschreven.

2.2 Visies

In deze paragraaf kunt u lezen met welke visie ik deze handleiding heb geschreven.

2.2.1 Culturele visie.

De samenleving anno 2013 is een multiculturele samenleving. In Nederland zijn veel verschillende culturen vertegenwoordigt. Op basisscholen in Nederland is dit niet anders. Tenslotte is de basisschool een samenleving in het klein. Ik vind het belangrijk dat elk kind zichzelf kan zijn ondanks dat hij van huis uit een andere geloofsovertuiging of huidskleur heeft. Iedereen is gelijk, niemand is beter dan een ander. Hoe meer wij hier in de samenleving over communiceren hoe beter we elkaar leren begrijpen en respecteren. Meerdere culturen in een samenleving zorgen voor diversiteit. Van deze diversiteit kan iedereen wat leren. Alleen als je met elkaar in dialoog gaat zul je hier achterkomen. Ik ben van mening dat je hier al op de basisschool mee kunt beginnen. Kinderen kunnen van elkaar leren maar ook van elkaars cultuur. Hoe eerder je dit onder de aandacht brengt bij kinderen hoe vanzelfsprekender ze dit gaan vinden.

2.2.2 Levensbeschouwelijke visie

Van huis uit ben ik katholiek opgevoed. De waarden en normen van het katholieke geloof zijn mij niet onbekend. De waarden en de normen van het katholieke geloof geven mij handvaten in de omgang met elkaar. Ik ben van mening dat er respectvol met elkaar moet worden omgegaan. Ieder mag

zichzelf zijn. Met andere meningen, denkbeelden en culturen moet respectvol worden omgegaan. Daarnaast vind ik het belangrijk dat kinderen een positief zelfbeeld ontwikkelen. Door het ontwikkelen van een positief zelfbeeld stimuleer je kinderen om kritisch en zelfstandig oplossingen voor situaties of problemen te vinden. Door een positief zelfbeeld kunnen kinderen zich beter verplaatsen in de gevoelens van de ander. Hoe beter je de ander begrijpt hoe respectvoller je met elkaar kunt omgaan. Levensvragen zijn een belangrijk onderdeel van het geloof. Door levensvragen met kinderen te bespreken help je ze op weg naar de volwassenheid. Levensvragen kunnen op verschillende manieren aan de orde komen: met elkaar in gesprek gaan, Bijbelverhalen, films en schaduwverhalen.

2.2.3 Pedagogische visie

Een goed pedagogisch klimaat is essentieel voor kinderen om zich te ontwikkelen. Onder pedagogisch klimaat verstaat van Alkema et al. (2006) het volgende:

Onder pedagogisch klimaat verstaan we het totaal aan bewust gecreëerde en aanwezige omgevingsfactoren die inspelen op het welbevinden van het kind waardoor het zich in meer of mindere mate kan ontwikkelen (p. 347).

Dit geldt zowel voor cognitief als sociaal – emotionele ontwikkeling voor kinderen. Als we kijken vanuit het oogpunt van de cognitieve ontwikkeling is een goed pedagogisch klimaat een omgeving die kinderen uitdaagt maar tegelijkertijd ook rekening houdt met het niveau van het kind. De leeromgeving moet zo ingericht zijn dat het aansluit bij hun belevingswereld. Ik ben van mening dat kinderen de ruimte moeten krijgen om zelf handelend en spelend te ontdekken en zo tot leren te komen. De leerkracht moet niet alles voorkauwen maar een begeleidende coachende rol aannemen. Als we kijken vanuit het oogpunt van de sociale- emotionele ontwikkeling is het pedagogisch klimaat in een groep goed wanneer elk kind zichzelf kan zijn. Kinderen moeten het gevoel krijgen dat ze gerespecteerd worden. Wanneer er een veilige sfeer is in de klas kunnen kinderen zich optimaal ontwikkelen zowel op sociaal - emotioneel en cognitieve gebied. Als leerkracht is het belangrijk dat je rekening houdt met de basisbehoeften van kinderen. Luc Stevens (1941- heden) spreekt van drie basisbehoeften:

- behoefte aan goede relaties
- behoefte aan competentie
- behoefte aan autonomie

De drie basisbehoeften zal ik nu nader toelichten. Ik ben van mening dat je als leerkracht een goede band moet hebben met elk kind. Een kind moet het gevoel hebben dat de leerkracht hen begrijpt dat ze altijd bij hem terecht kunnen voor vragen of problemen. Een gevoel van vertrouwen en veiligheid. Niet alleen het contact met de leerkracht is belangrijk, ook de relaties tussen leerlingen onderling is essentieel voor een goed pedagogisch klimaat. Als leerkracht speel je hier een belangrijke rol in. Geef kinderen de gelegenheid om met elkaar in gesprek te gaan, zodat ze elkaar leren respecteren. Geef kinderen het gevoel dat iedereen zichzelf mag zijn ongeacht waar hij of zij vandaan komt of hoe hij of zij eruit ziet.

In Nederland kennen we verschillende pedagogische visie. Enkele overlappen elkaar, andere visies zijn elkaars tegenpolen. De pedagogische visie Dalton spreekt mij het meest aan. Helen Parkhurst (1886 – 1973) is de oprichter van de Dalton visie. De Dalton visie rust op drie uitgangspunten:

- vrijheid als voorwaarde voor innerlijke ontplooiing van het kind, maar wel in vrijheid in gebondenheid
- individueel werken en zelfwerkzaamheid voor de persoonlijke ontwikkeling
- onderlinge samenwerking ter bevordering van de sociale vorming

Deze drie basisprincipes: vrijheid in gebondenheid, zelfwerkzaamheid en samenwerking bereiden kinderen voor op het leven in onze complexe maatschappij. Kinderen die op een Daltonschool zitten werken met een dag of weektaak. In de groepen één, twee en drie werken kinderen aan de hand van een dagtaak. Vanaf groep vier met een weektaak. Door dit didactisch en pedagogisch hulpmiddel leren kinderen zelf plannen. Zo leren kinderen omgaan met vrijheid, zelfstandigheid maar ook om samen te werken met andere kinderen. Met taken werken is niet alleen uitermate geschikt voor differentiatie maar ook om zelfstandig te werken. Helen Parkhurst ziet zelfstandig werken als een echte levenservaring. Zelfstandig werken en zo je eigen weg te zoeken zijn belangrijk om keuzes in je leven te maken. De taken bieden ook de mogelijkheid aan kinderen dat ze allemaal op hun eigen tempo kunnen werken.

2.2.4 Visie op leren

Hoe je het ook went of keert, iedereen is met leren bezig in zijn leven. In welke levensfasen ook iemand zit, je bent nooit te oud om te leren. Leren kan bewust en onbewust gebeuren, op een speelse manier of juist doelgericht. Maar wat is nu precies de definitie van leren? Marijke van Eijkeren (2008) omschrijft het als volgt:

‘Leren is het zich zodanig eigen maken van nieuwe kennis of vaardigheden, dat de betrokkene deze kennis of vaardigheden zelfstandig kan toepassen in nieuwe situaties’ (blz. 185)

Bij het aanleren van nieuwe vaardigheden of kennis speelt herhaling een grote rol. Hoe vaker je herhaalt hoe beter we het kunnen toepassen in nieuwe situaties. Over hoe mensen leren zijn verschillende theorieën. Tussen al deze verschillende theorieën kun je een grove scheiding maken tussen objectief en subjectief leren. Bij objectief leren staat centraal dat je kennis en vaardigheden overneemt van een ander. De leerkracht heeft hierbij een sturende rol. Bij het subjectieve leren staat juist het zelf actief construeren en bewerken van kennis. Nu heeft de leerkracht niet een sturende rol maar is het kind baas over zijn eigen leerproces. Dat de leerkracht niet een sturende rol heeft maar dat juist het kind actief bij zijn leerproces betrokken wordt spreekt mij erg aan. Deze uitspraken vallen onder de leertheorie constructivisme. Het constructivisme baseert zich op het idee dat kennis wordt geconstrueerd door er actief mee bezig te zijn. Kennis wat niet gekleurd is bestaat niet. Ieder heeft zijn eigen achtergrond en ervaringen en zal die ook meenemen om zijn kennis te construeren. De interactie tussen het kind en zijn omgeving speelt dan ook een belangrijke rol in de constructivistische stroming. De omgeving moet wel bijdragen aan ervaringen die betekenis hebben voor het kind. Pas als de omgeving betekenis voor het kind krijgt kan de kennis in een betekenisvolle context worden toegepast. Wat ik net ook al aangaf; eenieder benadert kennis anders. Ieder kind is daarin uniek. Het is dan ook van belang om rekening te houden met de verschillende leerstijlen en strategieën van kinderen. In het constructivisme draait het allemaal niet om feitenkennis maar gaat het om ervaringen die kinderen opdoen en daar hun kennis uit halen. De leerkracht heeft in de constructivistische stroming een coachende rol. De leerkracht legt de kinderen niet precies voor wat er geleerd moet worden maar doet dit aan de hand van probleemstellingen. Hierbij gaan de kinderen zelf opzoek naar oplossingen. Dit gebeurt meestal in groepsverband. Doordat kinderen niet individueel werken maar in groepsverband en dus de mogelijkheid hebben om ervaringen te overleggen, krijgt de kennis vorm. De leerresultaten van het kind worden samengevat in presentaties en portfolio's. Het ook niet zo vreemd dat juist deze leertheorie mij zo aanspreekt. Verschillende aspecten van de constructivistische leertheorie komen in het Daltononderwijs voor. Bij het Daltononderwijs heeft de leerkracht ook een coachende rol. Het Daltononderwijs is een groot voorstander van groepsgewijs werken net als bij de constructivistische leertheorie. Deze overeenkomsten versterken alleen maar duidelijker waar ik voor sta.

2.2.5 Visie op didactiek

Ieder kind is uniek. Geen enkel kind leert op dezelfde manier. De één heeft baad bij veel instructie terwijl de ander juist met weinig instructie aan de slag kan. Als leerkracht heb je natuurlijk de taak om ieder kind zo goed mogelijk te begeleiden in zijn leerproces. Aan de hand van een didactische visie kun je de begeleiding vormgeven. In Nederland kunnen we onderscheid maken tussen drie verschillende didactische visies: programma, ontwikkeling en ervaringsgericht. Mijn voorkeur gaat uit naar de ontwikkelingsgerichte visie. In de ontwikkelingsgerichte visie staat de brede persoonsontwikkeling van kinderen centraal. De onderstaande didactische visie zal aansluiten op de ontwikkelingsgerichte visie. Bij didactiek gaat erom hoe je als leerkracht omgaat met het aanbieden van leerstof. Ik ben van mening dat je methodes als leidraad kunt opvolgen. Natuurlijk is het niet de bedoeling dat je een slaaf wordt van de methode maar dat je je eigen persoonlijke touch er aan geeft. Er moet niet alleen ruimte zijn voor de inbreng van de leerkracht maar ook voor de inbreng van de kinderen zelf. Er bestaan ook verschillende didactische modellen. Het directe instructie model spreekt mij hier het meest van aan. De opbouw van het directe instructie model gaat van meer ondersteuning van de leerkracht naar minder. In de introductie en instructie neemt de leerkracht nog het voortouw terwijl de leerling in de laatste twee fases de touwtjes in handen heeft. Het directe instructiemodel is een overzichtelijk model. In de eerste twee fases speelt de leerkracht de hoofdrol, wat vooral belangrijk is voor kinderen die wat minder goed mee kunnen komen. Mede door deze sturing wordt erg op een efficiënte manier gebruik gemaakt van onderwijstijd. De leerstof kun je op verschillende werkvormen aanbieden. De werkvorm samenwerking vind ik erg belangrijk. Het directe instructiemodel ziet er als volgt uit:

- **terugblik**
- **oriëntatie en uitleg**
- **begeleide oefening**
- **zelfstandige verwerking**
- **terugkoppeling**

Het directe instructie model geeft ook de mogelijkheid om kinderen met elkaar te laten samenwerken. Samenwerken tussen leerlingen vind ik erg belangrijk. Ondanks dat ik samenwerking erg belangrijk vind zal ik ook het zelfstandig werken stimuleren. De afwisseling tussen samenwerken en zelfstandig werken staat bij mij centraal.

2.2.6 Visie op onderwijs

Ik wil mijn onderwijs zo vormgeven dat ieder kind met plezier naar school gaat. Elke school, leerkracht en ouder wil dit graag. Om dit bereiken vind ik het belangrijk dat kinderen zich veilig en gerespecteerd voelen op school. In een veilige leeromgeving kunnen kinderen zich optimaal ontwikkelen. De omgang met elkaar is daarbij een belangrijk aspect van een veilige leeromgeving. Kinderen moeten onderling met respect met elkaar omgaan. De methode 'kanjer training' kan hier zijn steentje aan bijdragen. Kanjer training heeft als belangrijkste doel dat een kind positief over zichzelf en een ander leert denken. Aan de hand van de volgende uitgangspunten wil kanjertraining de sfeer op school goed houden of zondig verbeteren:

- we vertrouwen elkaar
- we helpen elkaar
- niemand speelt de baas
- niemand lacht uit
- niemand doet zielig

Aan de laatste vier uitgangspunten zijn dierenfiguren gekoppeld. Elk dier staat voor een bepaalde gedraging, bij 'niemand lacht' uit hoort bijvoorbeeld het gedrag meelopen. Dit wordt gevisualiseerd door een aapje met een gele pet. Hoe beter de sfeer op school of in de klas is, hoe beter kinderen in staat zijn om te leren. Want dat is toch uiteindelijk het voornaamste hoofddoel van scholing. Om leren leuk te maken voor de kinderen vind ik het belangrijk dat de kinderen zich betrokken voelen bij hun eigen leerproces. De aangeboden stof moet aansluiten bij de directe belevingswereld van het kind. De geleerde stof zal worden aangeboden in thema's. Bij elk thema worden zoveel mogelijk ontwikkelingsgebieden geprikkeld.

3.0 Handleiding

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk is opgebouwd uit enkele paragrafen. In paragraaf 3.2 wordt de beginsituatie beschreven van de kinderen. Op drie verschillende manieren is de beginsituatie vastgesteld. Namelijk door een interview met de leerkracht, een interview met de kinderen en tot slot door middel van een woordenschattoets. In paragraaf 3.3 worden de doelen van dit onderwijskundig ontwerp besproken. In paragraaf 3.3 komt de lessenserie aan de orde. In deze lessenserie staan digitale prentenboeken centraal. In de laatste paragraaf wordt er materiaal aangeboden wat u kunt gebruiken voor de evaluatie van de lessen.

3.2 Beginsituatie

Om de beginsituatie van de kinderen goed in kaart te brengen is het belangrijk dat je dit op drie verschillende manieren kunt aantonen. Ik heb gebruikt gemaakt van de volgende 3 manieren:

- Interview mentor groep
- Interview kinderen
- Woordenschattoets

Aan de hand van het interview met mijn mentor ben ik te weten gekomen dat mijn groep op de CITO toetsen taal gemiddeld hoog scoort op woordenschat. Met mijn mentor heb ik ook de onderwerpen prentenboeken en digitale prentenboeken besproken. Hier uit kwam naar voren dat de groep over 31 prentenboeken beschikt. Kinderen hebben zelf de gelegenheid om boekjes te 'lezen' maar ook de leerkracht schenkt hier aandacht aan. Elke dag wordt er gebruik gemaakt van prentenboeken. De prentenboeken worden interactief voorgelezen. De 5 W vragen (wie, wat waar, wanneer en waarom) worden gebruikt als controlevragen bij het voorlezen.

Digitale prentenboeken zijn ook bekend in deze groep. Tijdens het middageten 'kijken' de kinderen meestal een digitaal prentenboek. De digitale prentenboeken worden van www.youtube.com gehaald of van andere internetsites. Net wat voor handen is. Tot slot vroeg ik mijn mentor waar haar voorkeur naar uit ging: prentenboeken of digitale prentenboeken? Mijn mentor was duidelijk in haar antwoord: prentenboeken. Eén van haar argumenten hiervoor waren dat bij prentenboeken boekoriëntatie mogelijk is. Maar ook het contact tussen leerkracht en leerlingen tijdens het voorlezen speelt een belangrijke rol. Bij digitale prentenboeken heb je volgens haar niet de mogelijkheid om begrippen extra uit te leggen of om vragen aan de kinderen te stellen. Dit contact vindt mijn mentor juist zo belangrijk, daarom gaat haar voorkeur uit naar prentenboeken. Ondanks dat traditionele prentenboeken haar voorkeur genieten, wil dit nog niet zeggen dat ze digitale prentenboeken niet in haar onderwijs zal toepassen. Net als gewone prentenboeken hebben digitale prentenboeken ook zo hun voordelen. Maar het digitale prentenboek als vervanger van het traditionele prentenboek is net een stapje te ver.

Aan de kinderen heb ik ook gevraagd waar hun voorkeur naar uit ging. Unaniem kozen de kinderen voor digitale prentenboeken. Ze hadden hier verschillende argumenten voor. Audio bleek belangrijk, de kinderen gaven aan dat ze de muziek in de filmpjes leuk vonden. Maar de stem van de voorlezer vonden de kinderen ook een doorslaggevende factor om voor digitale prentenboeken te kiezen. Andere argumenten die ik hoorde waren dat ze het goed konden zien op het digibord. Wat opviel was voornamelijk dat kinderen digitale prentenboeken zien als een filmpje/ tv kijken. Tv kijken vinden de kinderen uit deze groep plezieriger dan voorlezen. De kinderen gaven ook aan waarom gewoon voorlezen wat hun betrof op de tweede plaats kwam. Argumenten als lang moeten stilzitten en plaatjes niet goed kunnen zien voerden hier de boventoon.

Samenhang Ontwikkelingsgebieden

De volgende ontwikkelingsgebieden hangen samen met mijn onderzoek

- taalontwikkeling
- cognitief

In mijn onderzoek bied ik prentenboeken en digitale prentenboeken aan aan kinderen van een leeftijd van vier à vijf jaar. Dit komt overeen met de eerste twee groepen van de basisschool. In deze periode maken kinderen grote stappen in hun talige ontwikkeling door. Maar om tot deze talige ontwikkeling te komen hebben de kinderen vaak onbewust al een lange weg afgelegd. Dit begint al bij de geboorte. Baby's reageren al heel vroeg op verschillen tussen klanken. Dit uiten ze door lichaamstaal, huilen, oogcontact en hand- en beenbewegingen. We noemen dit ook wel de non-verbale fase. Wanneer kinderen iets ouders zijn gaan ze reageren op de klanken en woorden van volwassenen. Dit reageren noemen we ook wel brabbelen. Eerst doen baby's dit willekeurig, daarna gecontroleerd. Onder gecontroleerd brabbelen verstaan we dat een baby steeds dezelfde klankenreeks herhaalt, bijvoorbeeld mama of papa. Rond twaalf maanden spreekt een kind zijn eerste woordje. Een mijlpaal in de taalontwikkeling. In deze fase speelt de fonologische component een prominente rol. De taalontwikkeling die een kind maakt van nul tot en met twaalf maanden noemen we de voortalige fase. Op de voortalige fase sluit de vroegtalige fase aan. De vroegtalige fase duurt twaalfde tot en met de dertigste maand. In deze fase neemt per maand de woordenschat met een woord of tien toe, tot een kind rond achttien maanden zo'n vijftig woorden kent. In deze fase maakt het kind in het begin één-woord-zinnen en aan het eind breidt hij dit uit tot twee-woordzinnetjes. In deze fase komt herhaling van woorden veel voor. Het kind zegt letterlijk na wat hij hoort zonder te weten wat de betekenis is van het gezegde. Wanneer het kind in het einde zit van de vroegtalige fase rond de dertigste maand kent het ongeveer 750 woorden en produceert zelf 500 woorden. De zinnen worden ook iets langer, deze bestaan nu uit vier à vijf woorden. Ook in deze fase is de fonologische component aanwezig. Na de vroegtalige fase volgt de differentiefase. In de differentiatiefases wordt onderscheid gemaakt tussen taalvorm, taalinhoud en taalgebruik. Onder taalvorm verstaan we uitspraak, woordvorming en zinsbouw. De uitspraak wordt in deze fase verfijnd. De woordvorming maakt ook een grote ontwikkeling door. Kinderen leren functiewoorden, verbuigen en vervoegen. Met vallen en opstaan leren kinderen dit. De zinsbouw maakt ook een kwantitatieve en kwalitatieve groei door. Nu zal ik het kopje taalinhoud toelichten. Bij taalinhoud draait het eigenlijk om woordenschat. In de differentiatiefase groeit deze hard door. Hieronder even een kort overzicht van de productieve en receptieve woordenschat van een kind in de differentiatiefase:

*Kind van drie jaar: heeft een productieve woordenschat van ongeveer 1000 woorden en heeft een receptieve woordenschat van ongeveer 2000 woorden

* Kind van vier jaar: heeft een productieve woordenschat van ongeveer 2000 woorden en heeft een receptieve woordenschat van ongeveer 3500 woorden

*Kind van vijf jaar: heeft een productieve woordenschat van ongeveer 3000 woorden en een receptieve woordenschat van ongeveer 5000 woorden.

Niet alleen de woordenschat gaat gestaag omhoog, ook de zinslengte neemt behoorlijk toe. Tot slot het laatste kopje van taalinhoud: het taalgebruik. De pragmatische kant van de taal wordt ontdekt en begint ook zijn eerste vormen aan te nemen. Kort kun je zeggen dat bij de taalvorm de componenten, fonologie, syntaxis en morfologie worden aangeboord, bij taalinhoud de semantische component een prominente rol heeft en bij taalgebruik de pragmatische component om de hoek komt kijken. Als het kind de differentiatiefase heeft doorlopen komt hij terecht in de voltooiingsfase.

In deze fase worden de kopjes taalvorm, taalinhoud en taalgebruik verder uitwerkt. Daarbij maakt het laatste component, de orthografische zijn intrede.

De naam voltooiingsfase doet vermoeden dat het dit de eindfase is. Dit is iets te kort door de bocht. Ook na de voltooiingsfase zal het kind zich verder ontwikkelen op taalgebied.

De taalontwikkeling van een kind kun je op verschillende manieren stimuleren. Voorlezen is daar één van. Voornamelijk prentenboeken zijn hier geschikt voor. Interactief voorlezen is hiervoor de aangewezen manier van het voorlezen van prentenboeken. Het kind actief betrekken bij het prentenboek zorgt voor een grotere betrokkenheid. Door de grotere betrokkenheid zal het verhaal beter in het geheugen van het kind blijven hangen.

Cognitieve ontwikkeling

Net als bij de taalontwikkeling is de cognitieve ontwikkeling al vanaf de geboorte van het kind ingezet. Verschillende mensen hebben onderzoek gedaan naar ontwikkeling van kinderen. De Zwitserse psycholoog Jean Piaget (Neuchâtel, 9 augustus 1896 - Genève, 16 september 1980) heeft een theorie ontwikkeld voor de cognitieve ontwikkeling. Net als bij de taalontwikkeling kunnen we de cognitieve ontwikkeling in verschillende fases of stadia verdelen. In de onderstaande tabel even een overzicht van de verschillende stadia die Jean Piaget onderscheidt in zijn theorie:

<i>Leeftijd</i>	<i>Stadium</i>
0 -2 jaar	<i>Sensomotorische</i>
0-1 maanden	<i>Stadium 1: reflexen</i>
1-4 maanden	<i>Stadium 2: primaire circulaire reacties</i>
4-8 maanden	<i>Stadium 3: secundaire circulaire reacties</i>
8 – 12 maanden	<i>Stadium 4: coördinatie van schema's</i>
12 – 18 maanden	<i>Stadium 5: tertiaire circulaire reacties</i>
18 – 24 maanden	<i>Stadium 6: het eerste denken</i>
2-7 jaar	<i>Preoperationele</i>
7 – 11 jaar	<i>Concreet – operationeel</i>
> 11 jaar	<i>Formeel – operationeel</i>

Bron: Verhulst F. *De ontwikkeling van een kind (2005) Gorcum Assen*

Net als bij de taalontwikkeling start de cognitieve ontwikkeling al vanaf de geboorte van het kind. Het kind bevindt zich dan volgens Jean Piaget in de sensomotorische fase. In de sensomotorische fase ligt de nadruk op het cognitief functioneren op de motorische reacties. De sensomotorische fase verdeelt Jean Piaget weer onder in zes substadia. Het eerste stadium duurt maar één maand en draait het voornamelijk om reflexen. In het tweede stadium, wat zich afspeelt tussen de eerste tot en met de vierde maand, draait het om primaire circulaire reacties. Met circulair wordt bedoeld dat aan het einde van een handeling een effect optreedt. Met primair wordt bedoeld dat de handelingen betrekking hebben op het eigen lichaam van het kind. Duimzuigen is hier een goed voorbeeld van. De handelingen worden eerst per toeval uit gevoerd. Daarna zal het kind doelgericht de handeling willen herhalen. Het derde stadium gaat verder waar het kind is blijven steken bij stadium twee. De handelingen worden nu niet alleen primair gezocht maar ook secundair, dus buiten het lichaam van het kind. Ook hier ontstaat het eerst toevallig en wil het kind daarna de handeling doelbewust herhalen. In stadium vier staat het doelgerichte aaneenschakelingen van gedrag centraal. Het kind doet niet zoals in de vorige fases iets toevallig en wil het daarna herhalen, maar doet iets doelgericht. In het tertiaire stadium begint het kind te experimenteren met het omgaan met voorwerpen. Tot slot het laatste substadium van het sensomotorische stadium: het eerste denken. In dit stadium is het kind in staat om een probleem in gedachten op te lossen. Dit is het begin van het symbolisch denken. Dit symbolisch denken zet zich voort in het preoperationele stadium. In dit stadium gebruikt een kind

een voorwerp om een ander voorwerp mee te symboliseren. Dit noemen we symbolische representatie. Een ander belangrijk kenmerk van een kind dat zich in het preoperationele stadium bevindt is het conservatieve concept. Onder het conservatieve concept wordt verstaan dat het enkel veranderen van de verschijning van een object, de basiselementen van dit object niet verandert. Kinderen in dit stadium hebben veel trekjes van egocentrisme. Kinderen zien de wereld vanuit hun ogen en kunnen zich weinig inleven in een ander. Dit zie je voornamelijk in hun spel. In dit stadium loopt een kind veel verschillende ontwikkelingsfases door. In de sensomotorische fase waren ze nog zuigeling en deels peuter, in de preoperationele stadium peuter en kleuter en is er al een stukje van de ontwikkelingsfase 'schoolkind' waarneembaar. Een kleuter zit het meest in het preoperationele stadium. In de kleuterklassen zie je ook veel ontwikkelingmateriaal terug die op een speelse manier hun denkpatroon ontwikkelen. Naarmate het kind ouder wordt, wordt het allemaal complexer. Dit geldt ook voor de cognitieve ontwikkeling. Bij de cognitieve ontwikkelingen spelen kinderen volgens Jean Piaget zelf een belangrijke rol. Volgens Jean Piaget construeren kinderen zelf kennis. De kinderen hebben een schema ontwikkeld op basis van hun eigen ervaringen. Nieuwe ervaringen passen de kinderen in dit schema in. Kort gezegd leert het kind van door eerder geleerde kennis te koppelen aan nieuwe kennis. Wanneer het kind nieuwe kennis of ervaring niet kan koppelen aan de reeds bestaande kennis of ervaringen is er sprake van onbalans. Onbewust zal het kind het schema aanpassen zodat de nieuw verworven kennis er wel in past. Op deze manier komt het denkvermogen op een hoger plan. Door deze ontwikkeling is het kind toe aan het nieuwe stadium Concreet – operationeel. Wat in de vorige stadium niet mogelijk was is nu denkbaar. Het systematische denken en logische denkstrategieën ontstaan in dit stadium. Door deze cognitieve ontwikkeling zijn kinderen steeds beter in staat om complexere problemen te begrijpen en op te lossen. De manier van denken van een kind in het concreet – operationeel stadium begint steeds meer vormen van het denken van een volwassene aan te nemen. Het stadium na het concreet – operationele stadium, is het formeel – operationele stadium. Deze fase wordt niet door ieder kind of volwassene bereikt. Dit stadium kenmerkt zich door abstract denken. Abstract denken is niet voor iedereen weggelegd. Kinderen en volwassen vinden het lastig om alleen te redeneren vanuit de concrete voorstelling.

3.3 Hoofddoel en subdoelen

Hieronder staat het hoofddoel beschreven dat betrekking heeft op mijn lessenserie. Na de lessenserie zouden dit doel behaald moeten zijn.

Hoofddoel

S → Specifiek	Vergroten van de woordenschat door middel van digitale prentenboeken
M → Meetbaar	Woordenschattoets . Na het aanbieden van de digitale prentenboeken zijn naar verwachting de resultaten van de woordenschattoets hoger dan voor het aanbieden van digitale prentenboeken.
A → Acceptabel	Ja, na het aanbieden van de digitale prentenboeken zou naar verwachting de woordenschattoets betere resultaten moeten opleveren dan voor het aanbieden van digitale prentenboeken.
R → Realistisch	Ja, Het doel is haalbaar, want het aangepast aan het niveau van de vier à vijf jarige kinderen.
T → tijdgebonden	Februari t/m april 2013

Subdoelen: de lessen

S → Specifiek	Digitaal prentenboek: Kleine muis zoekt een huis aanbieden aan de kinderen van groep één en twee van R.K bs de Sprong
M → Meetbaar	Woordenschattoets . Na het aanbieden van de digitale prentenboeken zijn naar verwachting de resultaten van de woordenschattoets hoger dan voor het aanbieden van digitale prentenboeken.
A → Acceptabel	Ja, na het aanbieden van de digitale prentenboeken zou naar verwachting de woordenschattoets betere resultaten moeten opleveren dan voor het aanbieden van digitale prentenboeken.
R → Realistisch	Ja, Het doel is haalbaar, want het aangepast aan het niveau van de vier à vijf jarige kinderen.
T → tijdgebonden	Februari t/m april 2013

S → Specifiek	Digitaal prentenboek: De rommeldraak aanbieden aan de kinderen van groep één en twee van R.K bs de Sprong
M → Meetbaar	Woordenschattoets. Na het aanbieden van de digitale prentenboeken zijn naar verwachting de resultaten van de woordenschattoets hoger dan voor het aanbieden van digitale prentenboeken.
A → Acceptabel	Ja, na het aanbieden van de digitale prentenboeken zou naar verwachting de woordenschattoets betere resultaten moeten opleveren dan voor het aanbieden van digitale prentenboeken.
R → Realistisch	Ja, Het doel is haalbaar, want het aangepast aan het niveau van de vier à vijf jarige kinderen.
T → tijdgebonden	Februari t/m april 2013

S → Specifiek	Digitaal prentenboek: Bentje en de bruine beer aanbieden aan de kinderen van groep één en twee van R.K bs de Sprong
M → Meetbaar	Woordenschattoets . Na het aanbieden van de digitale prentenboeken zijn naar verwachting de resultaten van de woordenschattoets hoger dan voor het aanbieden van digitale prentenboeken.
A → Acceptabel	Ja, na het aanbieden van de digitale prentenboeken zou naar verwachting de woordenschattoets betere resultaten moeten opleveren dan voor het aanbieden van digitale prentenboeken.
R → Realistisch	Ja, Het doel is haalbaar, want het aangepast aan het niveau van de vier à vijf jarige kinderen.
T → tijdgebonden	Februari t/m april 2013

S → Specifiek	Digitaal prentenboek: Eend ziet wat jij niet ziet aanbieden aan de kinderen van groep één en twee van R.K bs de Sprong
M → Meetbaar	Woordenschattoets. Na het aanbieden van de digitale prentenboeken zijn naar verwachting de resultaten van de woordenschattoets hoger dan voor het aanbieden van digitale prentenboeken.
A → Acceptabel	Ja, na het aanbieden van de digitale prentenboeken zou naar verwachting de woordenschattoets betere resultaten moeten opleveren dan voor het aanbieden van digitale prentenboeken.
R → Realistisch	Ja, Het doel is haalbaar, want het aangepast aan het niveau van de vier à vijf jarige kinderen.
T → tijdgebonden	Februari t/m april 2013

S → Specifiek	Digitaal prentenboek: Muizen aanbieden aan de kinderen van groep één en twee van R.K bs de Sprong
M → Meetbaar	Woordenschattoets. Na het aanbieden van prentenboeken zijn naar verwachting de resultaten van de woordenschattoets hoger dan voor het aanbieden van digitale prentenboeken.
A → Acceptabel	Ja, na het aanbieden van de prentenboeken zou naar verwachting de woordenschattoets betere resultaten moeten opleveren dan voor het aanbieden van prentenboeken.
R → Realistisch	Ja, Het doel is haalbaar, want het aangepast aan het niveau van de vier à vijf jarige kinderen.
T → tijdgebonden	Februari t/m april 2013

S → Specifiek	Digitaal prentenboek: De trouwe dienaar aanbieden aan de kinderen van groep één en twee van R.K bs de Sprong
M → Meetbaar	Woordenschattoets. Na het aanbieden van prentenboeken zijn naar verwachting de resultaten van de woordenschattoets hoger dan voor het aanbieden van digitale prentenboeken.
A → Acceptabel	Ja, na het aanbieden van de prentenboeken zou naar verwachting de woordenschattoets betere resultaten moeten opleveren dan voor het aanbieden van prentenboeken.
R → Realistisch	Ja, Het doel is haalbaar, want het aangepast aan het niveau van de vier à vijf jarige kinderen.
T → tijdgebonden	Februari t/m april 2013

S → Specifiek	Digitaal prentenboek: De koning bakt een huis aanbieden aan de kinderen van groep één en twee van R.K bs de Sprong
M → Meetbaar	Woordenschattoets. Na het aanbieden van prentenboeken zijn naar verwachting de resultaten van de woordenschattoets hoger dan voor het aanbieden van digitale prentenboeken.
A → Acceptabel	Ja, na het aanbieden van de prentenboeken zou naar verwachting de woordenschattoets betere resultaten moeten opleveren dan voor het aanbieden van prentenboeken.
R → Realistisch	Ja, Het doel is haalbaar, want het aangepast aan het niveau van de vier à vijf jarige kinderen.
T → tijdgebonden	Februari t/m april 2013

S → Specifiek	Digitaal prentenboek: Ballotje en het paard aanbieden aan de kinderen van groep één en twee van R.K bs de Sprong
M → Meetbaar	Woordenschattoets. Na het aanbieden van prentenboeken zijn naar verwachting de resultaten van de woordenschattoets hoger dan voor het aanbieden van digitale prentenboeken.
A → Acceptabel	Ja, na het aanbieden van de prentenboeken zou naar verwachting de woordenschattoets betere resultaten moeten opleveren dan voor het aanbieden van prentenboeken.
R → Realistisch	Ja, Het doel is haalbaar, want het aangepast aan het niveau van de vier à vijf jarige kinderen.
T → tijdgebonden	Februari t/m april 2013

3.4 De lesstof

3.4.1 Beschrijvinglespakket

In dit hoofdstuk presenteer ik u de lessenserie. De lessenserie bestaat uit acht lessen. In alle lessen staan digitale prentenboeken centraal. De digitale prentenboeken komen van de site www.bereslim.nl De volgende acht digitale prentenboeken worden per les behandeld:

- Kleine muis zoek een huis
- De Rommeldraak
- Bentje en de bruine beer
- Eend ziet wat jij niet ziet
- De trouwe dienaar
- De koning bakt een huis
- Muizen
- Ballotje en het paard

Voor elk digitaal prentenboek heb ik een duidelijk lesformulier ontwikkeld. Hierin staat precies beschreven hoe u het digitale prentenboek het beste kunt aanbieden.

Les: 1
Groep: 1 en 2
Digitaal Prentenboek: Kleine muis zoekt een huis

Lesdoel(en): woordenschat van kinderen vergroten met behulp van een digitaal prentenboek

Onderwijsdoelen

De woorden/begrippen die tijdens het verhaal worden genoemd krijgen bij de nabespreking extra aandacht.

In deze les krijgen de volgende woorden extra aandacht in de nabespreking

- Een paar hapjes
- Klauteren

Tijdpad	Start, voortgang, afsluiting	Benodigdheden	Organisatie
	Start → U introduceert het verhaal. Vertelt de titel van het digitaal prentenboek en doet als dit mogelijk is een voorspelling met de kinderen waar het verhaal over gaat. Daarna laat u het digitaal prentenboek zien. Voortgang → Het digitaal prentenboek wordt voorgelezen. Wanneer er een vraag komt bedient u de muis en geeft u aan welk kind het antwoord mag geven. Afsluiting → U komt terug op de voorspelling met de kinderen die u eventueel vooraf aan het digitaal prentenboek heeft gedaan. Daarna stelt u de vijf W-vragen. Tot slot vraagt u naar de eigen ervaringen van kinderen.	*Digitaal schoolbord *Digitaal prentenboek: Kleine muis zoekt een huis.	De activiteit wordt klassikaal gegeven.

Les: 2
Groep: 1 en 2
Digitaal Prentenboek: De rommeldraak

Lesdoel(en): woordenschat van kinderen vergroten met behulp van een digitaal prentenboek

Onderwijsdoelen

De woorden/begrippen die tijdens het verhaal worden genoemd krijgen bij de nabespreking extra aandacht.

In deze les krijgen de volgende woorden extra aandacht in de nabespreking

- **schemerlamp**
- **schrikken**

Tijdpad	Start, voortgang, afsluiting	Benodigdheden	Organisatie
	Start → U introduceert het verhaal. Vertelt de titel van het digitaal prentenboek en doet als dit mogelijk is een voorspelling met de kinderen waar het verhaal over gaat. Daarna laat u het digitaal prentenboek zien. Voortgang → Het digitaal prentenboek wordt voorgelezen. Wanneer er een vraag komt bedient u de muis en geeft u aan welk kind het antwoord mag geven. Afsluiting → U komt terug op de voorspelling met de kinderen die u eventueel vooraf aan het digitaal prentenboek heeft gedaan. Daarna stelt u de vijf W-vragen. Tot slot vraagt u naar de eigen ervaringen van kinderen.	*Digitaal schoolbord *Digitaal prentenboek: De rommeldraak	De activiteit wordt klassikaal gegeven.

Les: 3
Groep: 1 en 2
Digitaal Prentenboek: Bentje en de bruine beer

Lesdoel(en): woordenschat van kinderen vergroten met behulp van een digitaal prentenboek

Onderwijsdoelen

De woorden/begrippen die tijdens het verhaal worden genoemd krijgen bij de nabespreking extra aandacht.

In deze les krijgen de volgende woorden extra aandacht in de nabespreking

- Winterslaap
- Gapen

Tijdpad	Start, voortgang, afsluiting	Benodigdheden	Organisatie
	Start → U introduceert het verhaal. Vertelt de titel van het digitaal prentenboek en doet als dit mogelijk is een voorspelling met de kinderen waar het verhaal over gaat. Daarna laat u het digitaal prentenboek zien. Voortgang → Het digitaal prentenboek wordt voorgelezen. Wanneer er een vraag komt bedient u de muis en geeft u aan welk kind het antwoord mag geven. Afsluiting → U komt terug op de voorspelling met de kinderen die u eventueel vooraf aan het digitaal prentenboek heeft gedaan. Daarna stelt u de vijf W-vragen. Tot slot vraagt u naar de eigen ervaringen van kinderen.	*Digitaal schoolbord *Digitaal prentenboek: Bentje en de bruine beer	De activiteit wordt klassikaal gegeven.

Les: 4
Groep: 1 en 2
Digitaal Prentenboek: Eind ziet wat jij niet ziet

Lesdoel(en): woordenschat van kinderen vergroten met behulp van een digitaal prentenboek

Onderwijsdoelen

De woorden/begrippen die tijdens het verhaal worden genoemd krijgen bij de nabespreking extra aandacht.

In deze les krijgen de volgende woorden extra aandacht in de nabespreking

- Varen
- Weiland

Tijdpad	Start, voortgang, afsluiting	Benodigdheden	Organisatie
	Start → U introduceert het verhaal. Vertelt de titel van het digitaal prentenboek en doet als dit mogelijk is een voorspelling met de kinderen waar het verhaal over gaat. Daarna laat u het digitaal prentenboek zien. Voortgang → Het digitaal prentenboek wordt voorgelezen. Wanneer er een vraag komt bedient u de muis en geeft u aan welk kind het antwoord mag geven. Afsluiting → U komt terug op de voorspelling met de kinderen die u eventueel vooraf aan het digitaal prentenboek heeft gedaan. Daarna stelt u de vijf W-vragen. Tot slot vraagt u naar de eigen ervaringen van kinderen.	*Digitaal schoolbord *Digitaal prentenboek: Eind ziet wat jij niet ziet	De activiteit wordt klassikaal gegeven.

Les: 5
Groep: 1 en 2
Digitaal Prentenboek: De trouwe dienaar

Lesdoel(en): woordenschat van kinderen vergroten met behulp van een digitaal prentenboek

Onderwijsdoelen

De woorden/begrippen die tijdens het verhaal worden genoemd krijgen bij de nabespreking extra aandacht.

In deze les krijgen de volgende woorden extra aandacht in de nabespreking

- Bergen
- Woestijn

Tijdpad	Start, voortgang, afsluiting	Benodigdheden	Organisatie
	Start → U introduceert het verhaal. Vertelt de titel van het digitaal prentenboek en doet als dit mogelijk is een voorspelling met de kinderen waar het verhaal over gaat. Daarna laat u het digitaal prentenboek zien. Voortgang → Het digitaal prentenboek wordt voorgelezen. Wanneer er een vraag komt bedient u de muis en geeft u aan welk kind het antwoord mag geven. Afsluiting → U komt terug op de voorspelling met de kinderen die u eventueel vooraf aan het digitaal prentenboek heeft gedaan. Daarna stelt u de vijf W-vragen. Tot slot vraagt u naar de eigen ervaringen van kinderen.	*Digitaal schoolbord *Digitaal prentenboek: De trouwe dienaar	De activiteit wordt klassikaal gegeven.

Les: 6
Groep: 1 en 2
Digitaal Prentenboek: De koning bakt een huis

Lesdoel(en): woordenschat van kinderen vergroten met behulp van een digitaal prentenboek

Onderwijsdoelen

De woorden/begrippen die tijdens het verhaal worden genoemd krijgen bij de nabespreking extra aandacht.

In deze les krijgen de volgende woorden extra aandacht in de nabespreking

- Schildpad
- Oven

Tijdpad	Start, voortgang, afsluiting	Benodigdheden	Organisatie
	Start → U introduceert het verhaal. Vertelt de titel van het digitaal prentenboek en doet als dit mogelijk is een voorspelling met de kinderen waar het verhaal over gaat. Daarna laat u het digitaal prentenboek zien. Voortgang → Het digitaal prentenboek wordt voorgelezen. Wanneer er een vraag komt bedient u de muis en geeft u aan welk kind het antwoord mag geven. Afsluiting → U komt terug op de voorspelling met de kinderen die u eventueel vooraf aan het digitaal prentenboek heeft gedaan. Daarna stelt u de vijf W-vragen. Tot slot vraagt u naar de eigen ervaringen van kinderen.	*Digitaal schoolbord *Digitaal prentenboek: De koning bakt een huis	De activiteit wordt klassikaal gegeven.

Les: 7
Groep: 1 en 2
Digitaal Prentenboek: Muizen

Lesdoel(en): woordenschat van kinderen vergroten met behulp van een digitaal prentenboek

Onderwijsdoelen

De woorden/begrippen die tijdens het verhaal worden genoemd krijgen bij de nabespreking extra aandacht.

In deze les krijgen de volgende woorden extra aandacht in de nabespreking

- **Muizen**
- **Begrippen boven, onder, naast.**

Tijdpad	Start, voortgang, afsluiting	Benodigdheden	Organisatie
	Start → U introduceert het verhaal. Vertelt de titel van het digitaal prentenboek en doet als dit mogelijk is een voorspelling met de kinderen waar het verhaal over gaat. Daarna laat u het digitaal prentenboek zien. Voortgang → Het digitaal prentenboek wordt voorgelezen. Wanneer er een vraag komt bedient u de muis en geeft u aan welk kind het antwoord mag geven. Afsluiting → U komt terug op de voorspelling met de kinderen die u eventueel vooraf aan het digitaal prentenboek heeft gedaan. Daarna stelt u de vijf W-vragen. Tot slot vraagt u naar de eigen ervaringen van kinderen.	*Digitaal schoolbord *Digitaal prentenboek: Muizen	De activiteit wordt klassikaal gegeven.

Les: 8
Groep: 1 en 2
Digitaal Prentenboek: Ballotje en het paard

Lesdoel(en): woordenschat van kinderen vergroten met behulp van een digitaal prentenboek

Onderwijsdoelen

De woorden/begrippen die tijdens het verhaal worden genoemd krijgen bij de nabespreking extra aandacht.

In deze les krijgen de volgende woorden extra aandacht in de nabespreking

- **Steigeren**
- **Manen van een paard**

Tijdpad	Start, voortgang, afsluiting	Benodigdheden	Organisatie
	Start → U introduceert het verhaal. Vertelt de titel van het digitaal prentenboek en doet als dit mogelijk is een voorspelling met de kinderen waar het verhaal over gaat. Daarna laat u het digitaal prentenboek zien. Voortgang → Het digitaal prentenboek wordt voorgelezen. Wanneer er een vraag komt bedient u de muis en geeft u aan welk kind het antwoord mag geven. Afsluiting → U komt terug op de voorspelling met de kinderen die u eventueel vooraf aan het digitaal prentenboek heeft gedaan. Daarna stelt u de vijf W-vragen. Tot slot vraagt u naar de eigen ervaringen van kinderen.	*Digitaal schoolbord *Digitaal prentenboek: Ballotje en het paard	De activiteit wordt klassikaal gegeven.

3.5 Evaluatie

De lessenserie die u hierboven net heeft kunnen lezen kunt u evalueren aan de hand van een woordenschattoets. Deze woordenschattoets bestaat uit zestien vragen. De vragen zijn naar aanleiding van de digitale prentenboeken die ook in de bovengenoemde lessenserie zijn gebruikt. Uit elk digitaal prentenboek zijn twee vragen gehaald. Bij elke les stonden twee woorden vetgedrukt. Deze woorden zouden in die les extra nadruk moeten krijgen. Deze woorden worden namelijk in de woordenschattoets gevraagd. De woordentoets toetst zowel de receptieve als de productieve woordenschat. Omdat het een onafhankelijke toets is, is het van belang dat u voor u de lessenserie start de toets ook bij uw groep afneemt. Anders wordt de vooruitgang die eventueel is geboekt met de lessenserie moeilijk te achterhalen.

In de bijlage 1 kunt u de handleiding van de woordenschattoets vinden. In bijlage 2 de woordenschattoets zelf en in bijlage 3 het bijbehorende registratieformulier. Tot slot vindt u in bijlage 4 de antwoorden van de woordenschattoets.

4.0 Gebruikservaring

In het onderzoek naar effectiviteit tussen prentenboeken en digitale prentenboeken heb ik al kennis gemaakt met een deel van de lessenserie die ik u in dit onderwijskundig ontwerp heb gepresenteerd. Met een vergelijkbare woordenschattoets heb ik mijn onderzoek geëvalueerd. Over alle twee genoemde gebruiksinstrumenten zal ik mijn bevindingen met u delen. We beginnen met de lessenserie. De lessenserie is bedoeld als leidraad van de lessen. Als leerkracht kent u uw groep het beste en om het beste aan te sluiten bij de behoeftes van de kinderen zal u soms moeten afwijken van de lessenserie. U zult misschien extra informatie moeten geven. Zolang u de opbouw van de lessen aanhoudt en de daarbij behorende vragen aan de orde stelt en zo nodig extra vragen stelt, zijn de lessen zeker uitvoerbaar.

De woordenschattoets is gemakkelijk afneembaar. U heeft weinig extra materiaal nodig. Alleen de woordenschattoets zelf en een registratieformulier. Het is van belang dat u de woordenschattoets zelf afneemt en in een rustige ruimte zodat het kind zich optimaal kan concentreren. In bijlage 1 vindt u een handleiding van de woordenschattoets. Deze geeft u stap voor stap aan hoe de toets in elkaar steekt en hoe u hem het beste kunt gebruiken.

Literatuurlijst

Literatuur

Alkema, E. & Tjerkstra, W. (2006). *Meer dan onderwijs: Theorie en praktijk van het lesgeven in het basisonderwijs*. 347 Assen: van Gorcum.

Paus, H. (2010) *Portaal: praktische taaldidactiek voor het primair onderwijs*. 66-77, 111-112, 152, 156, 222-223, 339-347, 381, 395- 396, 403-408, 475-506 Bussum: Coutinho

Schaerlaekens, A. (2008) *De taalontwikkeling van het kind*. 89-108 – Centraal Boekhuis

Van Eijkeren, M (2007). *Werken in het basisonderwijs*. 43-47, 54-59, 71, Baarn: HBuitgevers

Van Eijkeren, M (2008) *Pedagogisch – didactisch begeleiden*. 33-60, 85-93, 108-111, 140-150, 185, 191, 198-200, 251, 277 – 282. Baarn: HBuitgevers

Verhulst F. (2005) *De ontwikkeling van een kind*. 14 – 19 Assen: Gorcum

Internet

<http://mens-en-samenleving.info.nl/pedagogiek/16368-cognitieve-ontwikkeling-van-kinderen.html> geraadpleegd op 11 jan. 13

www.bereslim.nl geraadpleegd op 11 jan. 13

www.kanjertraining.nl geraadpleegd op 11 jan. 13

<http://nl.scribd.com/doc/29395095/Taalontwikkeling> geraadpleegd op 28 dec. 12

<http://www.scholieren.com/werkstuk/4358> geraadpleegd op 28 dec. 12

Bijlagen.

Bijlage 1

Handleiding woordenschattoets

Doelgroep

De woordenschattoets is geschikt voor kinderen uit de eerste twee groepen van het reguliere basisonderwijs.

Doelstelling

Het doel van de woordenschattoets is het vaststellen van een eventuele toename van productieve en receptieve woordenschat aan de hand van vier traditionele prentenboeken en vier digitale prentenboeken.

Onderdelen woordenschattoets

De woordenschattoets bestaat uit zestien vragen. Acht vragen zijn te herleiden uit traditionele prentenboeken en acht vragen baseren zich op digitale prentenboeken. De woordenschattoets bestaat uit elf receptieve woordenschatvragen en zes productieve vragen.

Benodigheden

Voor het afnemen van de woordenschattoets hebt u het volgende nodig:

- Woordenschattoets (zie bijlage ...)
- Registratieformulier
- Pen/potlood

Aanwijzingen afnemen woordenschattoets

Voor het afnemen van de woordenschattoets is het belangrijk dat u zich aan de volgende aanwijzingen houdt:

- De toets wordt door een leerkracht afgenomen
- De toets wordt individueel afgenomen
- De toets wordt afgenomen in een rustige ruimte waar het kind zich optimaal kan concentreren
- De vragen worden goed en duidelijk voorgelezen
- Herhaal iedere vraag maximaal één keer
- Het kind heeft maximaal drie seconden om een receptieve vraag te beantwoorden
- Het kind heeft maximaal vijf seconden om een productieve vraag te beantwoorden

Overgang van receptieve naar productieve vragen

Na vraag elf verandert de vraagstelling. De kinderen hoeven nu niet meer een plaatje aan te wijzen maar moeten vertellen wat er op het plaatje te zien is. De receptieve woordenschat wordt nu getoetst. De vraag bij de receptieve woordenschat zijn ook iets meer in een context geplaatst zodat er geen verwarring kan ontstaan over wat er van het kind wordt gevraagd. Om de overgang van receptieve naar productieve vragen zo geleidelijk mogelijk te laten verlopen introduceert u het als volgt:

We hebben net allemaal vragen gehad waarbij je een plaatje moest aanwijzen. Bij de vragen die nu komen hoef je dit niet meer te doen. Nu mag je juist vertellen wat je op het plaatje ziet.

Na deze introductie start u met de productieve vragen. Als u merkt dat het kind het niet begrepen heeft of de vraag verkeerd opvat mag u dit nog even extra uitleggen aan het kind.

Registratieformulier

Het registratieformulier is bedoeld voor de leerkracht. Het registratieformulier gebruikt u tijdens het afnemen van de woordenschattoets.

Het registratie formulier ziet er als volgt uit:

Vraag	A	B	C	D	Goed	Fout
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
Aantal goed						

Tabel 1: blanco registratieformulier

De eerste tabelvragen spreken voor zich, de letters A t/m D staan voor de plaatjes.

A = plaatje 1

B = plaatje 2

C = plaatje 3

D = plaatje 4

In de laatste twee tabellen kunt u met een (X) aankruisen of de vraag goed of fout is beantwoord. Zo heeft u snel het overzicht hoe de toets door het kind is gemaakt.

Gebruik Registratieformulier

Het registratieformulier gebruikt u als volgt:

- Wanneer een kind een vraag heeft beantwoord vult u het antwoord in het op registratie formulier met behulp van een kruisje (X).
- Bij de vragen twaalf t/m zestien vult u het woord in dat het kind als antwoordt geeft.
- De kruisjes bij goed en fout kunt u direct invullen nadat het kind de vraag heeft beantwoord, of na de tijd. Wat u zelf maar het prettigste vindt werken.

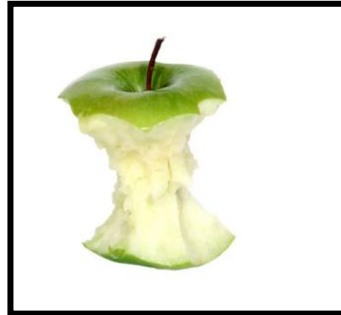
Hieronder ziet u een registratieformulier die correct is ingevuld:

Vraag	A	B	C	D	Goed	Fout
1		X			X	
2						X
3	X		X		X	
4			X		X	
5	X					X
6		X			X	
7	X				X	
8			X		X	
9			X			X
10			X		X	
11				X	X	
12	Slapen					X
13	Wei/Weiland				X	
14	Koe					X
15	Manen				X	
16	Woestijn				X	
Aantal goed					11	5

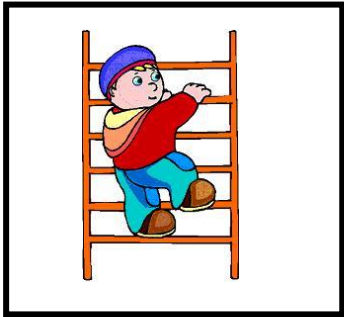
Woordenschattoets

Anneriek Rauwerda

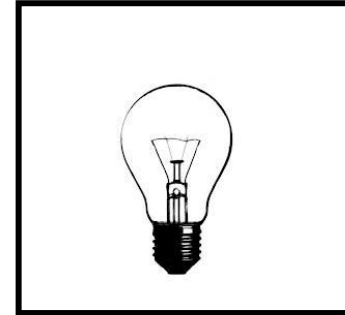
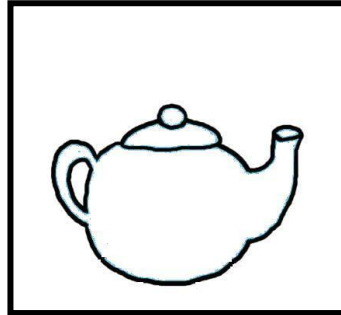
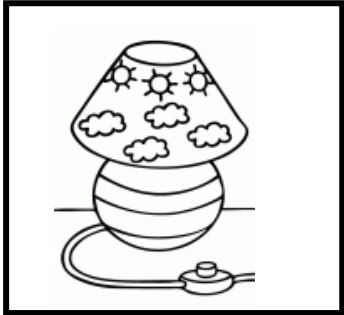
1. Op welk plaatje zie je een paar hapjes uit de appel?

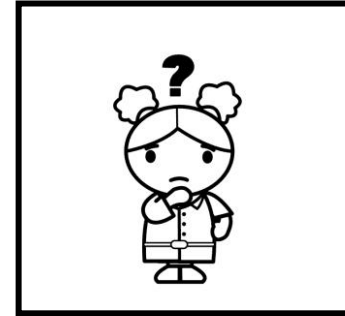
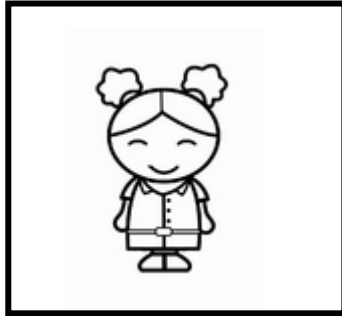
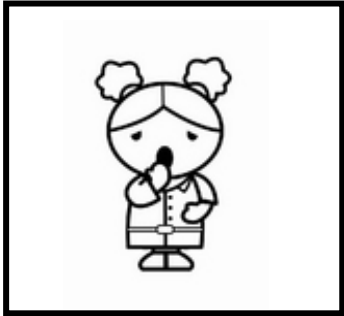
2. Op welk plaatje zie je een kind klauteren?

3. Op welk plaatje zie je een schemerlamp?

4. Op welk plaatje zie je het meisje schrikken?

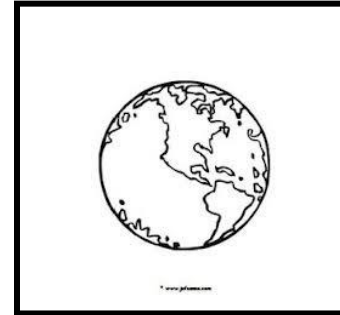
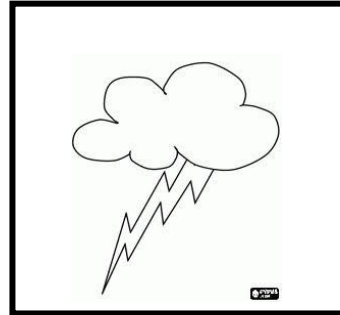
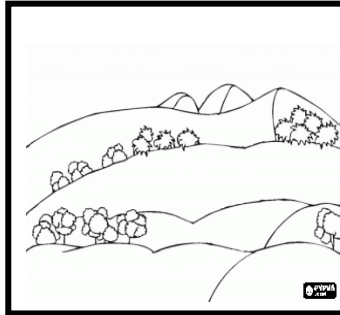
5. Op welk plaatje doet beer een winterslaap?

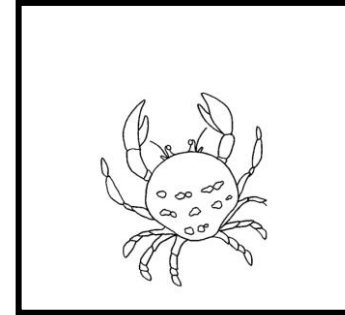
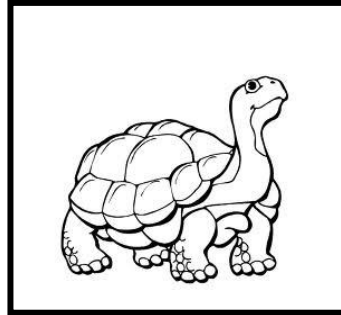
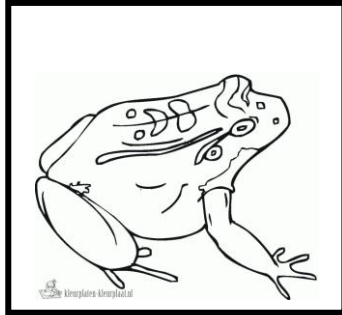
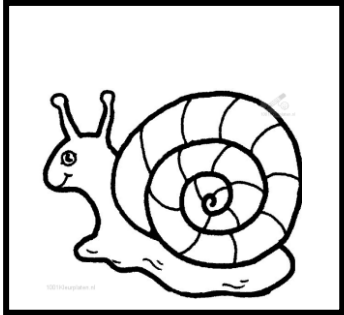
6. Op welk plaatje zie je een roeiboot varen?

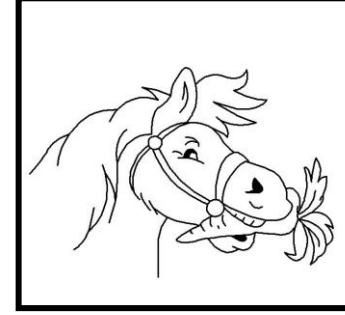
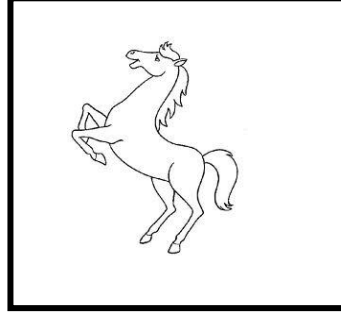
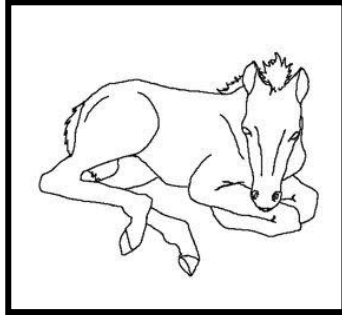
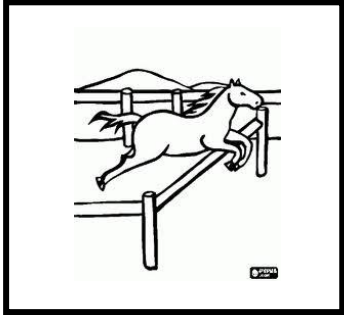
7. Op welk plaatje zie je bergen?

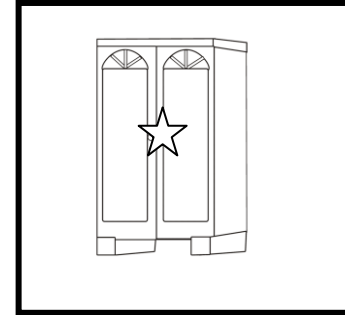
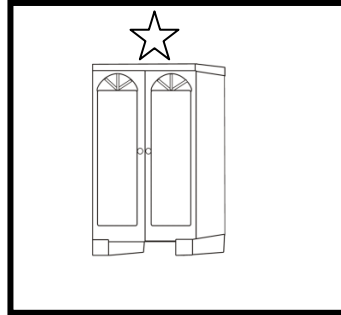
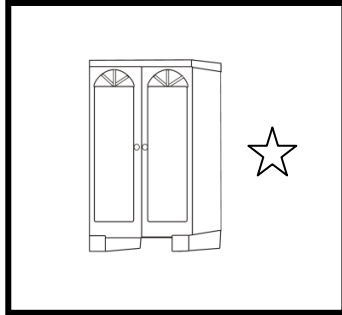
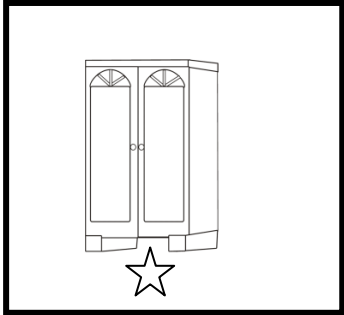
8. Op welk plaatje zie je een schildpad?

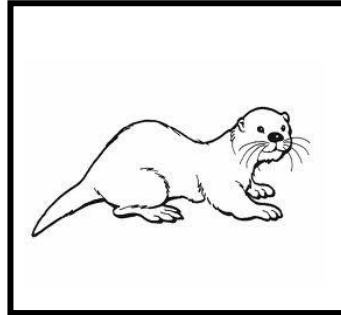
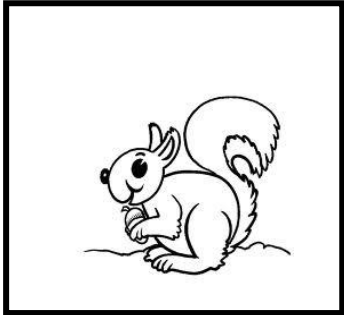
9. Op welk plaatje zie je een paard steigeren?

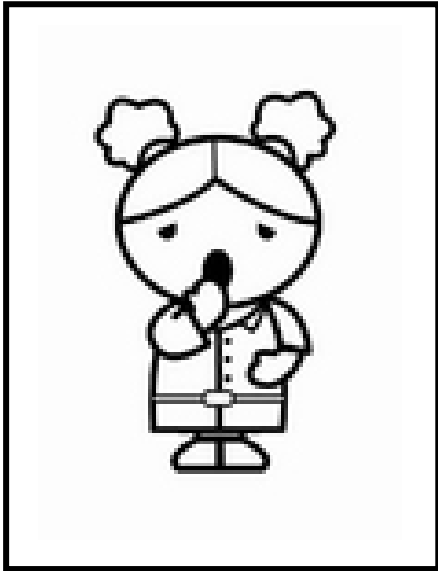
10. Op welk plaatje zie de ster bovenop de kast?

11. Op welk plaatje zie je een muis?

12. Kijk goed naar het plaatje. Als je moe bent moet je:..... (gapen)

13. Als een koe, schaap of paard niet in de stal staat, staat hij in het.....

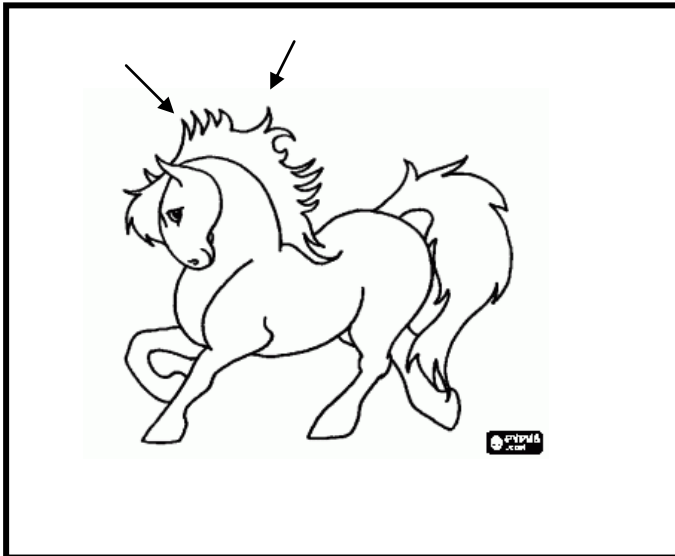

14. Kijk goed naar het plaatje.

Moeder stopt de kip in de..... (oven)

15. Kijk goed wat de pijltjes aanwijzen op het plaatje.
Dit paard heeft een lange staart en lange (manen)

16. Kijk goed naar het plaatje

Op het plaatje zie een..... (woestijn)

Bijlage 4**Registratieformulier**

Vraag	A	B	C	D	Goed	Fout
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
Aantal goed						

Bijlage 4

Antwoorden toetswoordenschat

Vraag	A	B	C	D	Goed	Fout
1		X			X	
2	X				X	
3	X				X	
4			X		X	
5	X				X	
6		X			X	
7	X				X	
8			X		X	
9			X		X	
10			X		X	
11				X	X	
12	Gapen				X	
13	Wei/Weiland				X	
14	Oven				X	
15	Manen				X	
16	Woestijn				X	
Aantal goed					16	0